

LES PLANTES DE LES ESGLÉSIES ROMÀNIQUES DEL BAGES

Joan Galobart i Badal

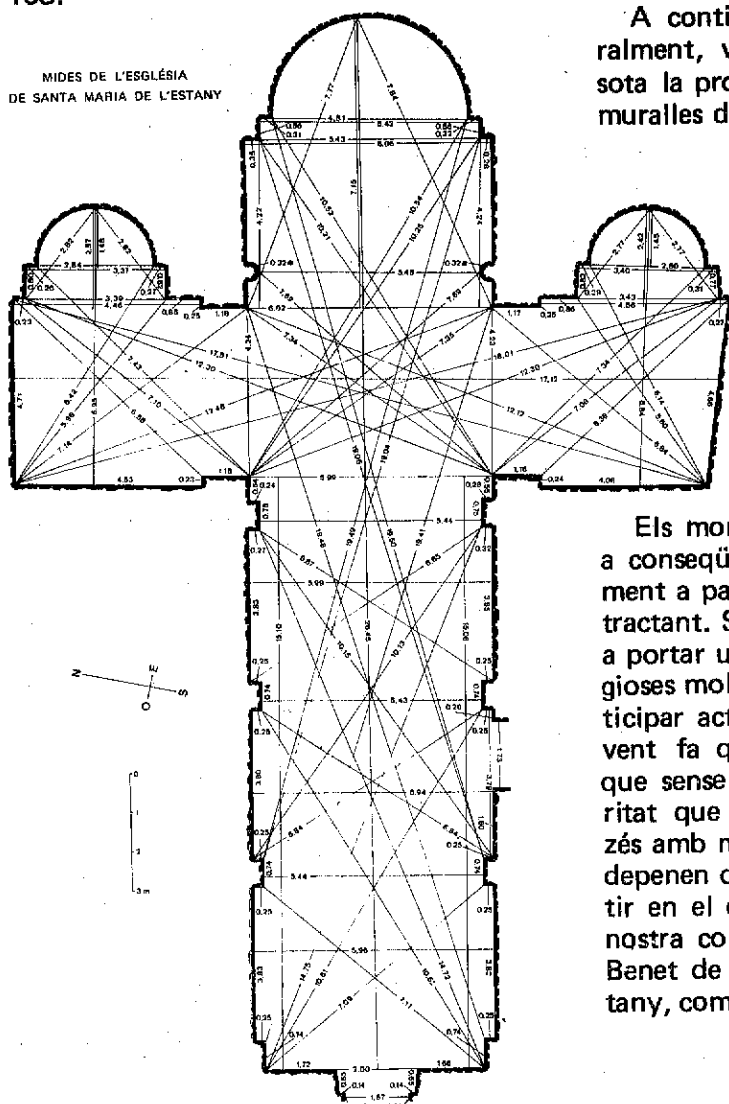
El Bages, com tots sabeu, és una de les comarques catalanes amb més monuments d'època romànica. De tots ells, com arreu, els que predominen són els de tipus religiosos. Concretament, el Bages té 102 esglésies d'època romànica (1), i està situada en el sisè lloc, darrera de les comarques de l'Alt Empordà, amb 126 esglésies romàniques; Pallars Jussà, 115; Alt Urgell, 113; Noguera, 112 i Garrotxa, amb 108.

D'aquestes 102 esglésies romàniques que tenim a la nostra comarca, la gran majoria participa del que s'anomena "romànic rural"; són petites esglésioles, situades moltes vegades junt a una masia, amb una finalitat essencialment pràctica, la qual cosa fa que gairebé sempre els hi manqui tot tipus de decoració, externa i interna, tret dels típics frisos d'arcuacions i les faixes llombardes del primer romànic o "romànic llombard".

A continuació, més ornades, generalment, vénen les esglésies bastides sota la protecció d'un castell, dins les muralles d'aquest, o no. Com a exem-

ple més important en la nostra comarca, encara que no l'únic, tenim l'església de Sant Vicenç de Cardona, veritable basílica dins el clos del castell; és un cas excepcional, que denota la importància que en el seu dia va tenir aquest.

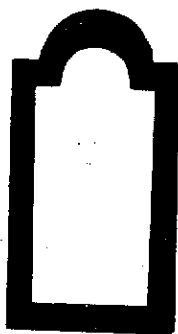
Els monestirs, i llurs esglésies com a conseqüència, són un món relativament a part dins el context que estem tractant. Són construccions destinades a portar un ritme de celebracions religioses molt gran; i el fet d'haver de participar activament en la vida del convent fa que llur construcció, encara que sense abandonar la línia d'austeritat que presideix l'època, es realitzés amb molta cura. Llurs dimensions depenen de la importància del monestir en el qual es bastien. Tenim en la nostra comarca els exemples de Sant Benet de Bages i Santa Maria de l'Estany, com a més importants.

Després vindrien les esglésies que, tot i construïdes amb gran esforç per un grup de masies en el seu moment, varen agafar un grau de bellesa i exquisitesa realment notable. Tenim aquí els casos de Sant Julià de Coaner i Sant Cugat del Racó.

Aquesta aparentment extensa introducció ens servirà de molt a l'hora d'anilitzar les plantes que presenten les esglésies romàniques bagenques, veritable objecte d'aquest treball. Veureu que les construccions englobades en el primer grup, les integrades en l'anomenat "romànic rural", solen ésser de planta molt senzilla, gairebé sempre rectangular amb absis semicircular. La major varietat de plantes ens les ofereixen els altres tipus de construcció.

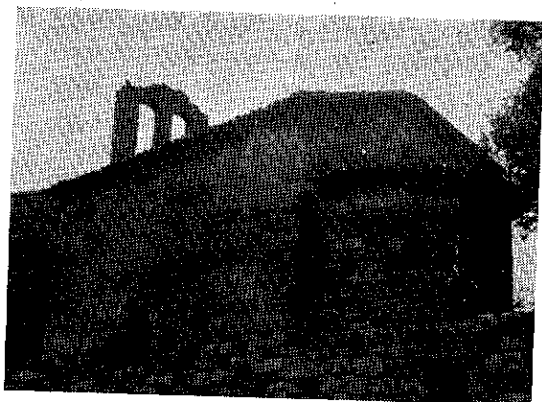
A continuació descriurem els diferents tipus de plantes que es donen en el Bages, amb la relació exhaustiva (2) d'esglésies que en participen de cadascun. Entre parèntesis figurarà el terme municipal al qual pertanyen (Per tal de seguir un cert ordre, trobareu els municipis per ordre alfabètic).

— **Planta senzilla:** d'una nau rectangular i un absis semicircular en un dels extrems de la nau.

Com ja hem dit abans, és el tipus de planta que predomina, amb gran diferència respecte dels altres.

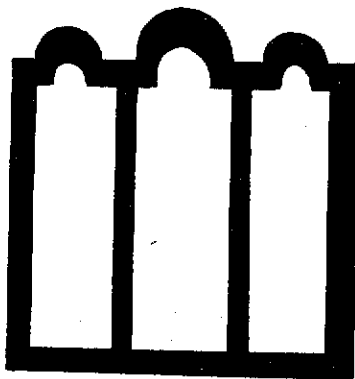
La llista d'esglésies que la presenten és la següent:

Sant Jaume d'Olzinelles, com a exemple de planta senzilla (DOVELLA).

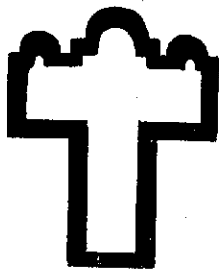
Santa Maria del Grauet (Aguilar de Boixadors); Sant Sadurní (Avinyó); Santa Maria del castell, Santa Margarida de l'Alou, Sant Esteve de Soldevila i Sant Vicenç de Laderne (Balsareny); Sant Salvador de Canadell (Calders); Sant Joan de Bergús (Cardona); Sant Jaume de Marganell (Castellbell i el Vilar); Sant Pere del Mont- Grevalosa i Sant Andreu de Maïans Vell (Castellfollit del Boix); Sant Miquel (Castellgalí); Santa Margarida de Viladepost-Argençola i Sant Salvador de Plana Coll (Castellnou de Bages); Sant Marnet Vell i Santa Maria de Camps (Fonollosa); Sant Jordi de Lloberes i Sant Andreu de Genescà (Gaià); Santa Maria de Viladordis (Manresa); Sant Pere de Vilamarics (Monistrol de Montserrat); Sant Martí i Santa Creu (Mura); Sant Bartomeu (Navarces); Santa Magdalena de Castelladral (Navars); Sant Amanç de Viladés (Rajadell); Santa Magdalena del fossar del Pont de Vilomara (Rocafort i el Pont de Vilomara); Santa Maria-de Cornet, Santa Magdalena de Bell-lloc, Sant Pere de Serraima i Sant Miquel de Serrassans (Sallent); Sant Martí de Puig-ermengol (3), Santa Creu de la Plana, Sant Joan d'Oló, Sant Miquel d'Oló i Sant Vicenç de Vilarassau (Santa Maria d'Oló); Sant Julià de la Cirera (Sant Feliu Sasserra); Sant Valentí de les Brucardes, Sant Jaume

d'Olzinelles i Sant Iscle i Santa Victòria (Sant Fruitós de Bages); Sant Martí de Torroella i Sant Joan de Vilatorrada (Sant Martí de Torroella); Sant Martí de Sant Mateu, Sant Martí de Bertrams, Santa Margarida de Castelltallat, Sant Cristòfol de Figuera, Santa Eugènia de Governa, la Mare de Déu de la Sala, Sant Joan dels Cants i Sant Martí de les Feixes (Sant Mateu de Bages); Santa Maria de Claret (Santpedor); Sant Pere de Vallhonesta (Sant Vicenç de Castellet); Sant Salvador Vell i Sant Martí de Sererols (Súria) i Santa Maria i Santa Magdalena (Talamanca).

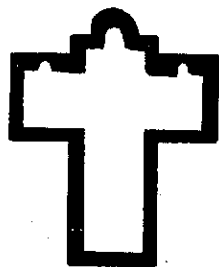
— **Planta Basilical:** si considerem com a tal la composta per tres naus paral·leles, amb un absis a cada una essent el central més gran. En el Bages n'hi ha els següents exemples:

Sant Vicenç del castell (Cardona); Sant Andreu (Castellnou de Bages); Santa Cecília (Santa Cecília de Montserrat) i Sant Julià de Coaner (Sant Mateu de Bages).

— **Planta de creu llatina:** amb un absis a la nau central i una absidiola a cada braç del creuer.

A la nostra comarca tenim els exemples de Santa Maria de l'Estany i Sant Joan (Avinyó).

— **Planta de creu llatina:** amb les absidioles laterals rebaixades en els murs que tanquen els braços del creuer. Són absidioles no visibles des de fora. L'església del monestir de Sant Benet de Bages (Sant Fruitós de Bages) participa d'aquestes característiques.

— **Planta formada per una nau i un braç de creu llatina,** amb absis i absidiola.

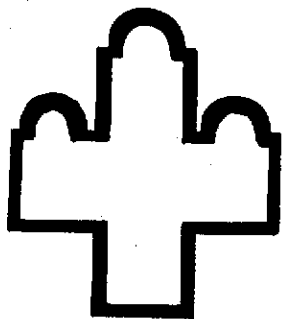
L'església de Sant Ramon de Subirana-Ferran (Balsareny) reuneix aquests elements.

— **Planta formada per una nau i tres absis:** l'església parroquial de Castelfollit del Boix, Sant Pere, presenta aquesta planta.

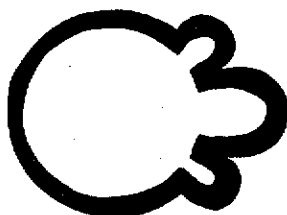

— **Planta formada per dues naus i dos absis:** com la de **Sant Salvador de Guardiola**, actual parròquia del municipi.

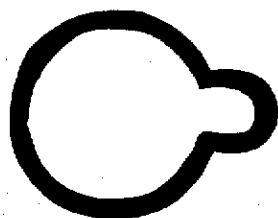

— **Planta de creu grega:** d'aquest tipus tan sols n'hi ha dos exemplars a Catalunya. Un d'ells és **Sant Cugat del Racó** (Navars). Té un absis central i dues absidies laterals, als braços d'una de les naus.

— **Planta circular:** són dotze les esglésies romàniques de planta circular que hi ha a Catalunya, de les quals dues pertanyen al Bages. Són les següents:

Sant Sebastià del castell (Sallent): amb un absis i dues absidies, a més de fornícules interiors.

Sant Jaume de la Serra (Santa Maria d'Olló): formada per la rotonda i un absis semi-circular adosat a ella.

A més de totes les esglésies anomenades en algun dels grups considerats, que, com haureu vist, no arriba pas a la totalitat de les 102 esglésies que hem dit, n'hi ha que, pel seu estat ruïnós (4), o per les successives trans-

formacions que han anat sofrint, ens és del tot impossible poder saber la planta que presentaven primitivament. Tanmateix, no hem considerat les construccions d'època pre-romànica, ja que creiem que han d'estar enquadrades en una tipologia apart.

NOTES

- (1) N'hi ha alguna altra, com ara la Mare de Déu del Roser, a can Gomis (Monistrol de Montserrat), que estan construïdes en el més pur estil romànic, però que són d'aquest segle.
- (2) Lògicament, aquesta exhaustivitat es refereix a les esglésies conegudes fins ara. Sempre resta obert l'interrogant de si són les definitives o de si en queden les restes d'alguna per descobrir.
- (3) Malauradament, les restes que quedaven d'aquesta construcció romànica varen ésser desmuntades fa pocs anys, encara que la finalitat era bona; aprofitar les pedres per a la restauració de l'absidiola de **Sant Feliu de Terrassola**, propera a ella. Una llàstima que se'n guanyés una de restaurada i se'n perdés una altra totalment.
- (4) La majoria que es troben en estat de semidesaparició permeten encara desxifrar llur planta. Tan sols amb els fonaments ja n'hi ha prou.